

УДК 378.147:378.111(4)

Олена Тітова,
доктор педагогічних наук, професор
завідувач лабораторії
науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах
Інституту професійної освіти НАПН України,
<http://orcid.org/0000-0002-6081-1812>,
e-mail: olena.titova2310@gmail.com

ПРОГРАМА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Статтю присвячено проблемі розроблення програми самовдосконалення викладачів фахових коледжів з урахуванням сучасних викликів та перспектив Євроінтеграції вітчизняної професійної освіти. Проаналізовано основні напрями самовдосконалення та надано рекомендації щодо розроблення відповідної програми викладачами фахових коледжів.

Ключові слова: розвиток професійної компетентності, педагогічний працівник, фахова передвища освіта, заклад фахової передвищої освіти.

THE PROGRAM OF SELF-IMPROVEMENT FOR COLLEGE TEACHERS IN THE CONDITIONS OF THE EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINIAN VOCATIONAL EDUCATION

Olena Titova,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Head of the Laboratory of Scientific and Methodological Support of
Specialists Training at Colleges and Technical Schools of the
Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine

Abstract. The article is devoted to the problem of developing a self-improvement program for college teachers, considering current challenges and prospects of integration of Ukrainian vocational education into the European system. The main areas of self-improvement were analyzed and recommendations were made for the self-development program design by college teachers.

Keywords: development of professional competence, teaching staff, prehigher education, institutions of vocational prehigher education.

Сучасні тенденції стосовно інтеграції вітчизняної професійної освіти до Європейського освітнього та наукового простору, з одного боку, передбачають відкриття для викладачів і здобувачів фахової передвищої освіти широких можливостей для професійного розвитку, що реалізуються через академічну мобільність, участь у міжнародних освітніх і наукових проектах, стажуваннях. З іншого боку, такі перспективи пов'язані з посиленням вимог до професійної компетентності викладачів фахових коледжів. Перш за все йдеться про навчання протягом усього життя, адже бути в курсі останніх освітніх тенденцій і передового виробничого досвіду є вкрай важливим для забезпечення високої якості освіти. Крім того посилення міжнародної співпраці, можливості навчання українських здобувачів освіти у європейських закладах освіти, як і іноземних студентів у вітчизняних коледжах і університетах, виконання спільних наукових досліджень тощо, вимагає розвитку навичок іншомовної професійної та академічної комунікації, уявлення про особливості системи освіти в країнах ЄС, Європейської кредитної системи професійної освіти і навчання / European credit system for vocational education and training, ECVET (CEDEFOP, 2024), підходи до забезпечення якості освіти відповідно до Європейської системи забезпечення якості у професійній освіті / European Quality Assurance in Vocational Education and Training, EQAVET (European Commission, n.d.).

Сучасні підходи до розвитку професійної компетентності викладачів фахових коледжів зосереджено на систематичному поєднанні засобів формальної, неформальної та інформальної освіти (Тітова, Лузан, Пашенко, Мося, Остапенко, & Ямковий, 2023): під час підвищення кваліфікації, професійного розвитку викладача у середовищі закладу освіти та через професійне самовдосконалення. Постійне та ефективне підвищення педагогічної компетентності вимагає планування власного професійного розвитку та складання відповідної програми, що виступатиме дорожньою картою професійного зростання викладача. Починається складання програми з формулювання конкретної мети, визначення ресурсів та інструментів для відстеження прогресу, що допоможе досягати персоналізованих цілей на кожному окремому етапі професійного саморозвитку.

Як переконують успішні практики професійного розвитку викладачів (Smith, et al., 2022) таку програму варто складати і тим, хто тільки почав викладацьку діяльність, і досвідченим викладачам, щоб

забезпечити професійне зростання протягом усього життя з орієнтацією «на випередження».

Розроблення індивідуальної програми професійного самовдосконалення викладача має здійснюватися за певних правил з урахуванням загальних тенденцій, цілей на рівні закладу освіти та власних пріоритетів. Існують різні підходи до складання програми професійного самовдосконалення. Розглянемо структуру програми, що містить чотири етапи, які націлено на підвищення якості викладання та, зрештою, має сприяти успішності навчальних результатів здобувачів (Schweikhardt, 2024).

На першому етапі рекомендується оцінити наявні навички та напрями розвитку. Розроблення програми професійного розвитку викладача має починатися з аналізу сильних і слабких сторін. На цьому етапі рекомендується застосовувати різні методики та інструменти для самооцінювання, оцінювання колегами, методистом або керівництвом, що уможливить розроблення більш адаптованої та ефективної програми професійного розвитку.

Для самооцінювання викладачі можуть використовувати такі питання: 1. Чого я хочу досягти цього навчального року? 2. Які мої сильні сторони? Слабкі сторони? 3. Чого мають досягти мої учні / студенти? 4. Про що я хочу дізнатися більше? 5. Які потреби у моїх учнів / студентів? 6. Яким чином мені потрібно узгодити власний професійний розвиток з ініціативами регіону, де знаходиться фаховий коледж (напряму якого ймовірно пов'язано з пріоритетними галузями регіону)? Ці запитання допоможуть викладачам провести аналіз та визначити напрями професійного розвитку.

Не менш інформативними є відгуки колег, які робляться на основі навчальних матеріалів та застосовуваних технологій навчання або спостереження за роботою викладача безпосередньо в аудиторії. Об'єктивні відгуки здатні допомогти викладачеві отримати уявлення про рівень та недоліки викладання.

Розповсюдженим методом є також формальне оцінювання роботи викладача, яке проводить адміністрація закладу освіти. Результати формального оцінювання також дають змогу оцінити професійний рівень викладача, а також визначити напрями подальшого вдосконалення на основі встановлених стандартів і стратегічних напрямів розвитку закладу освіти.

Після оцінювання викладачем наявних знань і навичок, а також визначення напрямів розвитку, на другому етапі необхідно встановити цілі власного професійного розвитку. Рекомендується формулювати цілі таким чином, щоб вони відповідали вимогам конкретності (чого

саме хоче досягти викладач), актуальності (чому ця ціль або її досягнення є важливими для викладача та студентів), досяжності (наскільки ціль реалістична, чи вона в межах можливостей викладача), здатності оцінити результат (щоб дізнатися, чи ціль досягнуто) та обмеженості за часом (коли планується досягнення цієї цілі).

Таким чином, кожна ціль має бути чіткою, піддаватися кількісному виміру, реалістичною, узгоджуватися із загальними цілями та баченням (візією) закладу освіти та мати конкретний термін виконання. Замість того, щоб ставити перед собою досить «розмити» мету «покращити мої навички викладання», викладач може поставити ціль: «У поточному семестрі спланувати та провести міні-заняття для студентів з ознайомлення з провідними практиками ефективного пошуку професійної інформації в мережі Інтернет та її критичного аналізу». У цьому прикладі ціль є конкретною (чітко сформульованою), вимірною (за кількістю включених до планів занять відповідних діяльностей), обмеженою за часом, досяжною, оскільки вона сфокусована на ознайомленні (а не на 100% засвоєнні), і актуальною, оскільки пов'язана з провідними практиками.

Встановлення зрозумілих досяжних цілей дозволяє викладачеві закласти чіткий курс до програми самовдосконалення та узгоджувати кожен компонент програми із загальними цілями професійного зростання, які визначено на рівні закладу освіти.

На третьому етапі складається план реалізації визначених цілей. Після того, як сформульовано цілі, необхідно розробити детальний план в якому окреслюються дієві кроки, що допоможуть досягнути мети. Комплексний план може включати:

- навчання у процесі викладацької діяльності (підготовка і проведення проблемних занять, виховних заходів, підготовка студентів до участі у конференціях, творчих або наукових конкурсах, олімпіадах, керування студентським гуртком, навчальним студентським проєктом тощо, – будь-яка діяльність, що дозволяє викладачеві отримати новий професійний досвід;

- опанування успішних практик, заснованих на дослідженнях, їхня адаптація та впровадження в освітній процес (викладач може почати з пошуку найкращих практик, що безпосередньо пов'язані зі встановленими цілями; це може бути вивчення стратегій планування навчання, залучення студентів, поступове посилення самостійності навчально-пізнавальної діяльності студентів, дослідження різних стилів навчання, роботи зі здобувачами, які мають особливі освітні потреби тощо);

– підбір ресурсів для навчання (викладачі обирають інструменти, необхідні для досягнення мети: різноманітні джерела, досвід старших колег, книги, онлайн-ресурси тощо);

– співпраця (є важливою частиною ефективного професійного розвитку викладачів, оскільки співпрацюючи з іншими освітянами, викладачі можуть спиратися на їхній попередній досвід, отримати поради та допомогу у розв'язанні проблем власної викладацької практики, а також орієнтири для подальшого професійного розвитку);

– рефлексія (аналіз процесу та результатів професійного самовдосконалення мають налаштовувати та скеровувати роздуми викладача, допомагаючи визначити майбутні потреби подальшого професійного розвитку; оцінюючи як якісні, так і кількісні навчальні результати студентів, викладачі можуть визначити закономірності, тенденції та відхилення після застосування тих методів та інструментів, які вони опанували під час навчання на семінарах, читання науково-методичної літератури, співпраці з колегами тощо).

Складати програму професійного самовдосконалення рекомендується із використанням шаблону (Professional Development Planner, n.d.), що має допомогти впорядковувати кожен крок і створити візуальну дорожню карту, до якої можна звертатися протягом року. Щоб зробити план більш продуктивним, слід також включити часову шкалу з датами та контрольними показниками. Це може допомогти викладачам не відставати в досягненні цілей професійного розвитку та забезпечити їхній прогрес. При застосуванні заздалегідь створеного шаблону для планування професійного розвитку, необхідно його оцінити і переконатися, що він охоплює основні кроки для створення оптимальної індивідуальної та цілеспрямованої програми професійного самовдосконалення.

Коли дорожню карту створено, важливо втілити її в життя. Це передбачає завчасне планування часу для заходів професійного розвитку, таких як семінари, конференції, онлайн-курси, вебінари та вивчення літератури. Важливо діяти на випередження і брати на себе відповідальність за результати власного професійного розвитку. Необхідно також дотримуватися зобов'язань, але у той же час бути гнучкими та коригувати плани залежно від прогресу, умов і потреб, що змінюються.

На четвертому (заключному) етапі необхідно оцінювати успішність виконання програми професійного самовдосконалення. Щоб визначити ефективність програми саморозвитку, необхідно вимірювати прогрес і оцінювати результати. Для цього необхідно встановити певні орієнтири, відстежувати прогрес і оцінювати вплив

діяльності з професійного розвитку на ефективність викладання та навчальні результати здобувачів освіти. Оцінюючи успішність виконання програми професійного розвитку, педагоги можуть визначити сфери вдосконалення та відповідно скоригувати програму.

Важливим також є необхідність підтримувати вмотивованість та відповідальність. Для цього слід дотримуватись таких рекомендацій, щоб не відставати від програми:

1. Будьте реалістами: переконайтеся, що Ваші цілі досяжні та узгоджені із загальними цілями закладу освіти.

2. Будьте організованими: стежте за діяльністю з професійного розвитку та кінцевими термінами за допомогою планувальника або календаря.

3. Знайдіть систему підтримки: працюйте з колегами або наставником, які допоможуть підтримувати мотивацію та посилити відповідальність за результати.

4. Святкуйте успіхи: виділіть час, щоб визнати досягнення та відзначити прогрес.

Постійний професійний розвиток має важливе значення для викладачів вітчизняних закладів освіти в умовах інтеграції до європейського освітнього простору. Для забезпечення ефективності професійного зростання викладачам фахових коледжів рекомендується ретельно планувати заходи із саморозвитку, що дозволить залишатися в курсі сучасних освітніх тенденцій, вдосконалювати власні навички викладання та організовувати процес професійної підготовки здобувачів освіти на основі найкращого досвіду навчання. Розроблення реалістичної програми професійного самовдосконалення з урахуванням нагальних потреб, встановлення конкретних цілей та підготовка дорожньої карти для реалізації програми дозволяють викладачам виходити на наступні рівні педагогічної майстерності і повністю розкривати власний педагогічний потенціал.

Список посилань

- CEDEFOP. (2024). *European credit system for vocational education and training (ECVET)*. European Centre for the Development of Vocational Training. <https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/european-credit-system-vocational-education-and-training-ecvet>.
- European Commission. (n.d.). *European skills, competences, qualifications and occupations (ESCO)*.

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1536>.

- Тітова, О. А., Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). *Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу: монографія* (О. А. Тітова, ред.). Київ: ІПО НАПН. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>.
- Smith, J. (Ed.). (2022). *50 ways to be a better teacher: Professional development techniques*. New York, NY: Education Press.
- Schweikhardt, M. (2024). *How to build a professional development plan for teachers*. Smeckens Education. <https://www.smekenseducation.com/how-to-build-a-professional-development-plan-as-a-teacher/>.
- Professional Development Planner. (n.d.). *Smeckens Education*. <https://www.smekenseducation.com/wp-content/uploads/2023/10/professional-development-plan-for-teachers-example.pdf>.

УДК 378.147:373.6

Ольга Єршова,

кандидат економічних наук, доцент
науковий співробітник лабораторії дистанційного професійного
навчання Інституту професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-3801-9730>,
e-mail: bogi2003@ukr.net

РОЗВИТОК ГОТОВНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Анотація. Розглядається місія професійної освіти в Україні – забезпечення національної економіки кваліфікованими кадрами та створення широкого спектру можливостей для молоді. Констатується, що методика підготовки педагогічних працівників закладів професійної освіти повинна ґрунтуватися на ній та перехід на змішане навчання є передумовою для зміни педагогічних підходів та